

Hutterer Éva

Újító törekvések az anyanyelv-pedagógiában

Beszámoló a XXXII. OTDK Tanulás- és Tanítás-módszertani – Tudástechnológiai Szekciójának munkájáról

Az Eszterházy Károly Főiskola Comenius Kara adott otthont idén a XXXII. OTDK Tanulás- és Tanítás-módszertani – Tudástechnológiai Szekciójának. A konferenciát Mezey Barna, egyetemi tanár, az Országos Tudományos Diákköri Tanács alelnöke nyitotta meg, aki beszédében hangsúlyozta: a leendő tudósok feladata az, hogy más szemüvegen keresztül nézzék a világot, mint a többi ember.

1. kép

Mezey Barna, az OTDT alelnöke megnyitja a konferenciát

A szekcióba a 23 felsőoktatási intézményből beérkező pályamű közül 129-et javasolt bemutatásra a szakmai bizottság, és ezeket 13 tagozatba sorolta. Az *Anyanyelv-* és *drámapedagógia* tagozatban 13 dolgozatot mutattak be a hallgatók, többségük olyan elméleti, alkalmazott pedagógiai kutatásokat, újításokat ismertetett, amelyekkel növelhető az oktatás-nevelés hatékonysága. A tanulók tanulás iránti pozitív attitűdjének formálásáról, az új módszerek, munkaformák eredményességéről, az irodalomoktatás problémáiról, a beszédpercepció fejlesztésének szükségességéről hallhatott előadásokat a zsűri (elnök: Szentesi Zsolt tanszékvezető főiskolai tanár, tagok: Kissné Rusvai Julianna főiskolai docens, Sóstói Andrásné szakvezető, Hutterer Éva adjunktus) és az érdeklődő közönség.

2. kép

A tagozatokban minden hallgató bemutatta tudományos munkáját

Eörsi Júlia Vera, az ELTE Tanító- és Óvóképző Karának tanító szakos hallgatója pályamunkájában a toleranciára nevelés lehetőségeit vizsgálta, a Csimota Kiadó *Tolerancia* sorozatának *Lenka és Palkó* című kötetét felhasználva. Hipotézise az volt, hogy a kortárs irodalom közvetítésével pozitív attitűdöket alakíthatunk ki a 8–9 éves gyermekekben túlsúlyos társaikkal szemben, és ezáltal általában is elfogadóbbá tehetjük őket. A kísérletet három, párhuzamosan működő 3. osztályban végezte a hallgató, úgy, hogy az egyikben csak tanári bemutatással ismerték meg a tanulók a történeteket, a másodikban közösen fel is dolgozták őket, a harmadik osztály pedig a kontrollcsoport volt. A következtetések az elő- és utófelmérés eredményeinek összevetése alapján fogalmazódtak meg. Bár hipotézisei csak részben igazolódtak, az eredmények mégis arra biztatnak, éljünk a kortárs irodalomban rejlő személyiségfejlesztő lehetőségekkel.

A beszéd tanításának régi-új stratégiáit ismertette dolgozatában Asztalos Anikó, az ELTE Bölcsészettudományi Karának mesterszakos hallgatója. A kommunikációs kompetenciák fejlesztésének fontosságát hangsúlyozva azt vizsgálta, mennyire hatékonyan valósul ez meg az iskolai magyarórákon. Munkájában saját kutatásainak és egy iskolai kísérletnek az eredményeit mutatta be. Tizenhat, pedagógusok által frontális munkaformával megtartott magyarórát, majd a saját videós tanítási óráit elemezte. Saját foglalkozásait úgy tervezte meg, hogy több lehetőség és idő legyen a tanulói megnyilvánulásokra, ennek érdekében kooperatív technikákat alkalmazott. A kutatás célja annak a megállapítása volt, hogy milyen módszerekkel érhető el a leghatékonyabban az, hogy a tanulók többször és hosszabban nyilatkozzanak meg az órákon, és így fejlődjön a beszéd- és kifejezőkészségük. Hipotézise, amely szerint a kooperatív és egyéni munkára épülő órákon a tanulók nagyobb arányban és hosszabban szólnak meg, a tanári megnyilvánulás viszont kevesebb, igazolódott. Az eredmények is megerősítik azt, hogy van összefüggés az óraszervezési mód és a tanulók megszólalásainak száma és hossza között, és ezt érdemes figyelembe vennünk, ha el szeretnénk érni, hogy tanulóink adekvátan szóljanak meg a különböző szituációkban.

A sajátos nevelési igényű tanulók integrációja korántsem egyszerű feladat a pedagógusok számára, hiszen a megfelelő személyi és tárgyi feltételek mellett, a befogadó magatartáson túl alapos felkészültséget is igényel. Glósz Nóra, az ELTE Bölcsészettudományi Kara mesterszakos hallgatójának pályamunkája, amelyben a közoktatásban részt vevő, autizmussal élő diákok nyelvi képességeinek vizsgálatát tűzte ki céljául, éppen ezért jelentős. Az autizmus spektrumzavarral küzdő személyek jellemző vonása az, hogy szociális kapcsolataikban általános elmaradással küzdenek, és ez sokszor kommunikációs képességük minőségét is meghatározza, egyéni sajátosságokat kölcsönözve a nyelvhasználatuknak. A pályázó kutatásában 12 integráltan oktatott, autizmussal élő kamasz nyelvi teljesítményét mérte fel. Vizsgálta a spontán monológok és dialógusok létrehozásának képességét, a beszédpercepció folyamatokat, a szövegértés különböző szintjeit, az írásbeli

szövegalkotást. Elemezve az eredményeit, a fejlesztés területeit is meghatározta, majd módszertani ötleteket, ajánlásokat fogalmazott meg a téma továbbgondolására készítve az érintetteket.

Az élménypedagógia módszerét alkalmazva integrálták a Meixner-módszerbe a Mesezene programot, abból a megfontolásból, hogy a gyerekek számára élményszerűbbé, motiváltabbá tegyék az olvasástanulás folyamatát. A tanítás során minden betűt mese hoz, és zenezörejek teszik hatásosabbá az oktatást. Kecs Tünde, az ELTE Tanító- és Óvóképző Karának tanító szakos hallgatója dolgozatában annak a feltárására vállalkozott, hogy valóban hatékony-e a módszer. Felmérését 4. osztályos gyerekek körében végezte, akik 1. osztályban ezzel a módszerrel tanultak olvasni. Interjú formájában a pedagógusokat és a szülőket is megkérdezte a tapasztalataikról. Bár a hallgató kutatási eredményei nem minden esetben meggyőzőek, az vitathatatlan tény, hogy a gyerekekben még mindig ott élnek a betűmesék; a hozzájuk fűződő kellemes élmények, érzések, emlékek eredményeként belső motivációjuk is megmaradt, a tanulás iránti pozitív attitűdjük pedig erősödött.

Pap Barbara és Zvonár Klaudia, a Gál Ferenc Főiskola óvodapedagógia szakos hallgatói a mesével való találkozás lehetőségeit vizsgálták az óvoda keretei között és az óvodán kívül. Meseolvasás, mesenézés és bábozás segítségével mérték fel azt, hogy melyik módszer köti le leginkább a gyermekek figyelmét, kelti fel az érdeklődésüket, és serkenti alkotóvágyukat. A hallgatók vizsgálták továbbá a televízió, az internet, a számítógép megjelenését és használatát az óvodások körében. Egy szülőknél készített kérdőív segítségével azt a hipotézist is vizsgálták, hogy a magasabb iskolázottságú szülők többet olvasnak-e gyermekeiknek. Az eredmények elemzését követően konklúzióként megfogalmazták, hogy nem lehet elzárni a gyermekeket a kor technikai vívmányai elől, de az élőszóval közvetített mesemondás élménye nem maradhat ki az életükből, mert ebben az életkorban így gazdagodhatnak a leginkább.

A problémacentrikus irodalomoktatás előnyeit és hátrányait vette számba Deák Márton János, az ELTE Bölcsészettudományi Kara mesterszakos hallgatója az olvasóvá nevelés kontextusában. A téma korántsem új keletű, megközelítése annyiban mégis novumnak számít, hogy a bruneri intuíción fogalom alapján értelmezte azt a problémát, amely szerint az irodalomoktatás nem teljesíti azokat az elvárásokat, amelyeket magával szemben állít. A hallgató a probléma okát az iskolai oktatásnak az analitikus gondolkodást előtérbe helyező magatartásában látja. Az irodalomoktatás megújítása az intuitív, értelmezői funkció fejlesztésén keresztül képzelhető el, olyan értelmezési modelleket kínálva a tanulóknak, amelyeket sikerrel képesek alkalmazni a tanult műveken kívül saját film-, színházi és olvasmányélményeik értelmezésére is. Az elmélet gyakorlati alkalmazására találunk példákat a dolgozatban, az intuitív érzék fejlesztésének lehetőségeire azonban érdemes lett volna nagyobb hangsúlyt fektetni, hogy további támpontokat kapjanak az irodalomoktatást megújító törekvések.

A drámajáték a személyiségformálás egyik leghatékonyabb eszköze. Alkalmazásával a tanulók könnyebben megismerik az őket körülvevő világot, saját belső világukat, formálódik mások megértésének, elfogadásának a képessége bennük. Kazinczy Viktória Renáta, a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Karának tanító szakos hallgatója a drámajátékot mint nevelési módszert vizsgálta, és arra kereste a válaszokat, hogyan hat, hogyan érdemes alkalmazni ahhoz, hogy fejlesztőfunkciói megvalósuljanak. Valóban stresszoldó hatású a drámajáték? Hogyan hat a gyermekek szociális tevékenységére? Kutatásának eredményeit egy színjátszó csoportban végzett megfigyeléseire, valamint a gyermekekkel és a drámapedagógus Komáromi Sándorral készített interjúkra alapozta. Tapasztalatai alapján megállapította, hogy a drámajáték során a gyermekek könnyebben megnyilvánulnak, könnyebben kommunikálnak, oldódik a feszültségük, pozitív változás figyelhető meg szociális tevékenységeikben. Az interjúk ezeket a megfigyeléseket alátámasztották.

Szintén a drámapedagógiában rejlő lehetőségeket elemezte pályamunkájában Szabó Klára, a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Karának tanító szakos hallgatója az értő olvasóvá és zenehallgatóvá nevelés folyamatában. A hallgató a szakirodalom megismerésével és felhasználásával egy olyan módszertani kísérletet

hozott létre, amelynek célja a drámapedagógia eszközeivel egy olyan rendhagyó ének-zene óra létrehozása, ahol a felsős tanulók is motiváltak az aktív részvételre, a zenehallgatásra, továbbá annak megfigyelése, hogy a drámajátékokon keresztül felkelthető-e a tanulók érdeklődése annyira, hogy szabadidejükben is utánanézzenek a megismert tananyagnak. A kísérlet eredményesnek bizonyult, a dramatikus eszközök segítik a pedagógust abban, hogy érdekesebb, élvezetesebb órákat tervezzen, és ahhoz is hozzájárulhat, hogy pozitív attitűdöt alakítson ki a komolyzenei darabok iránt.

Magyar középiskolások anyanyelvi percepcióját kutatta Éles Gergely, az ELTE Bölcsészettudományi Karának mesterszakos hallgatója. Felméréséhez hanganyagokat és videorészleteket használt, valamint egy új percepciós tesztet, amelyet az ELTE BTK Fonetikai Tanszéke oktatóinak segítségével Mészáros Katalin mesterszakos hallgató fejlesztett ki. Hipotéziseit – amelyek szerint a vizuális inger segíti, a szöveg típusa pedig befolyásolja a megértést, ezért bizonyos szövegtípusoknál jelentősen jobb eredményeket érnek el a diákok, mint másoknál; továbbá az életkor előrehaladtával fejlődik a percepciós képesség – az eredmények csak részben erősítették meg. Összesített eredményei egyértelműen rámutattak viszont arra, hogy a legnagyobb gondot a diákok percepciójában az asszociációs szint működtetése jelenti. Az összefüggések meglátása, a tanulságok levonása, az új ismereteknek a meglévővel való összekapcsolása okozza a legnehezebb feladatot, ezért érdemes lenne ennek fejlesztésére a középiskolában is nagyobb hangsúlyt fektetni.

Pálnok Zsanna és Vida Boglárka, az Eötvös József Főiskola tanító szakos hallgatói Csákbérenyiné Tóth Klára *Fogalmazási jellemzők kisiskolás korban* című tanulmányát felhasználva 4. osztályos fogalmazások jellemzőit vizsgálták. Két különböző iskolában, egy városiban és egy falusiban, végezték a felmérést. A fogalmazásokat elemezve azt emelték ki, hogy a gyermekek a kastélyhoz mint mesei motívumhoz milyen összefüggéseket csatoltak. Az írásokban megjelenő elemeket összesítve két nagy csoportot hoztak létre, az egyik a kastélyhoz tartozó releváns elemeket tartalmazta, a másikba a nem releváns elemek kerültek. A hallgatók – választ keresve arra, hogy a tanulók milyen előzetes ismeretekből merítettek, és ez összefüggésben áll-e a szociális háttérrel – kérdőíveket töltettek ki a tanulókkal és a szüleikkel. Az adatokat összevetve arra a következtetésre jutottak, hogy azok a gyerekek, akik a tévében vetített meséket részesítik előnyben, szegényesebb szókinccsel és képzelőerővel rendelkeznek, mint azok, akiknek rendszeresen olvasnak meséket.

Egyjáték szabályainak megtanítását és a tanítottjáték megértésének szintjét vizsgálta Halász Lívia, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem tanító szakos hallgatója 2. osztályos tanulók körében. A szövegértés-kutatások azt feltételezik, hogy a második osztályosok esetében a hallás utáni megértés felülmúlja az olvasás utáni megértést. A hallgató arra kereste a választ, hogy a tanítás lépései mennyire befolyásolják a szöveg megértését. Feltételezte, hogy a cselekvéssel kísért hallás utáni szövegértés könnyebb és biztosabb, mert az olvasott szöveg megértésének képessége a fejlődés kezdeti szakaszában tart. Két különböző felépítésű órát választott a kísérletéhez, egy testnevelés- és egy magyar nyelv és irodalom órát. Míg testnevelésórán hallás után, cselekvéssel egybekötve ismerték meg a tanulók a játékszabályokat, addig magyarórán az írott szöveget kellett értelmezni és feldolgozni feladatlapok segítségével. Ez után az volt a feladat, hogy a gyerekek írják le a játékot úgy, hogy azt egy olyan gyerek is megértse, aki nem ismeri a játékot. Az eredmények nem bizonyították, hogy a hallás utáni szövegértés jobb ebben az életkorban, ellenben alátámasztották azt a feltételezést, hogy a jól megválasztott oktatási módszer növeli az oktatás hatékonyságát.

A tantárgyak közötti kapcsolat segíti egy-egy témakör elmélyítését. Csomós Ildikó, a Nyíregyházi Főiskola mesterszakos hallgatója az ének-zene tantárgy és a magyar nyelv és irodalom tantárgy példáján illusztrálta ezt. Dolgozatában a felső tagozatos és a gimnáziumi ének-zene és magyar nyelvi és irodalom-tankönyveket elemezte, hasonlította össze, egy adott jelenségre, a kanásztánc-ritmusú népdalokra, énekekre és versekre fókuszálva. A daltípus nagy számban megtalálható a tankönyvekben, de csak „látens módon”, nem tudatosított tartalomként van jelen. A hallgató következtetései alapján az oktatás hatékonyságát növelné, ha több figyelmet szentelnének a kanásztánc-ritmus megismertetésének, tudatosításának, hiszen rengeteg, a tankönyvekben

szereplő népdalnak és magyar versnek ez a ritmusa. Érdeemesnek látná az ének-zene tankönyvek hasonló szempontok szerinti további vizsgálatát, egyúttal tartalmi megújítását is.

Károlyi Anett Mária, a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karának hallgatója pályamunkájában a vers és az illusztráció kapcsolatának összefüggéseit kutatta, a 10–11 éves tanulók befogadási, információfeldolgozási folyamatának szemmozgásos vizsgálatával. A szemmozgás nyomon követésével a hallgató azt figyelte meg, hogy a diákok versolvasáskor a szöveg és a szöveghez kapcsolódó illusztráció mely elemeire figyelnek jobban, és ezek közül mit tudnak lejegyezni egy kérdőív kitöltése során. A dolgozatban megfogalmazott hipotézisek a következők voltak: az egy szóra eső fixációk hossza egyenes összefüggésben áll a szó megjegyzésének a sikerességével; az illusztráció elvonja a figyelmet a szöveg olvasásáról; a képi elemek felidézése eredményesebb, mint az olvasott szavaké; a regressziók száma a halandzsaszavak esetében a legnagyobb. Ezen feltételezések nem mindegyike igazolódott. A következtetések szerint a szó megjegyzésére érvényes az, hogy annál sikeresebb, minél többször olvassák el, de sokat segít az is, ha a mindennapokban használják is az adott kifejezést. Meglepő viszont, hogy a feltételezések ellenére az illusztrációval alig foglalkoztak a gyerekek, a szövegre koncentráltak, ezért eredményesebben tudták visszaidézni.

Az elhangzott előadásokat az előadói stílus, a szemléltetőeszközök használata, az eredmények bemutatása, körültekintő értékelése és helyes értelmezése, valamint a hallgatók szakmai rátermettsége és vitakészsége alapján értékelte a zsűri. A bemutatás során szerzett pontokat és a dolgozatok bírálói által javasolt pontszámokat összesítve születtek meg az eredmények, amelyet a konferencia ünnepélyes zárásán hirdettek ki. I. helyezett lett: Éles Gergely, az ELTE BTK hallgatója (témavezető: Túriné Raáts Judit főiskolai tanár); II. helyezést ért el: Glósz Nóra, az ELTE BTK hallgatója (témavezető: Túriné Raáts Judit főiskolai tanár); III. helyre került: Asztalos Anikó, az ELTE BTK hallgatója (témavezető: Antalné Szabó Ágnes egyetemi docens) és Szabó Klára, a Kecskeméti Főiskola tanító szakos hallgatója (témavezető: Fehér Éva főiskolai tanársegéd).

3. kép
A szekció ünnepélyes díjátadója

A XXXII. OTDK Tanulás- és Tanítás-módszertani – Tudástechnológiai Szekciójában bemutatkozó tehetséges hallgatók az első lépéseket tették meg a kutató pedagógussá, kutatóvá válás útján. Eredményeik hasznosíthatók nemcsak a további elméleti anyanyelv-pedagógiai kutatásokban, hanem az iskolai alkalmazásban, a gyakorló pedagógusok munkájában is.

Irodalom

Dr. Sándor Zsuzsa (szerk.) 2015. *A dolgozatok összefoglalói. Tanulás- és Tanítás-módszertani – Tudástechnológiai Szekció. XXXII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia.* Eszterházy Károly Főiskola Comenius Kar. Sárospatak.

Hutterer, Éva: Innovative achievements in first language pedagogy. Report on the Learning and Teaching Methodology – Knowledge Technology Session of the 32nd National Research Student Circle

Az írás szerzőjéről

Hutterer Éva

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Ukrajna

heva[kukac]kmf.uz.ua

<https://orcid.org/0000-0002-1876-045X>